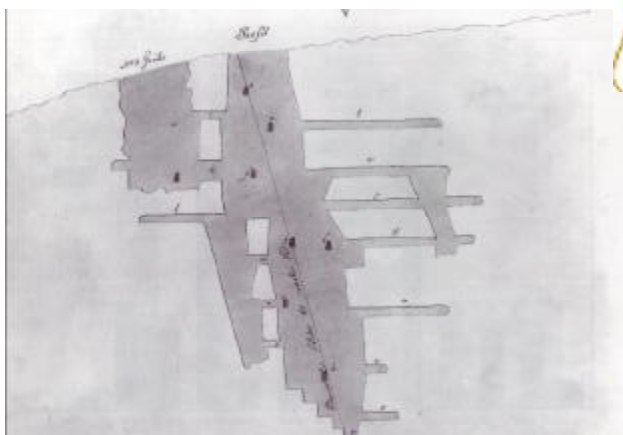


Skara Ertzdyb Grube

Da de opprinnelige skjerpene viste seg å være mindre lovende enn det en først hadde trodd, begynte en å ta opp en rekke nye skjerp, i håp om å finne mer drivverdige forekomster. Alt i 1771 ble skjerp no.3 og no.5 tatt opp her i åsen nordvest for de to opprinnelige skjerpene. Dette skulle etter hvert bli hovedområdet for driften ved Skarra, med sju ulike skjerp, deriblant det dypeste - skjerp no.14, som også ble kalt «Skara Ertzdyb Grube». Her lå også «de gyldiske skjerpene», der det ble funnet gull på slutten av 1770-tallet. Dessuten ble sjeidehuset bygd her, i tillegg til at det ble oppført hestegjøpel og sackerhus.



Kongsberg Sølvverks Arkiv inneholder en rekke kart over de ulike skjerpene ved Skarra. Her ser vi hvordan sjakten ved skjerp no.14 følger en kalkspattgang på skrå nedover. På 1790-tallet ble nesten all innsats konsentrert her, og sjakten nådde etter hvert en dybde på 116 meter. Den omtales da som «Schara Ertzdyb Grube».

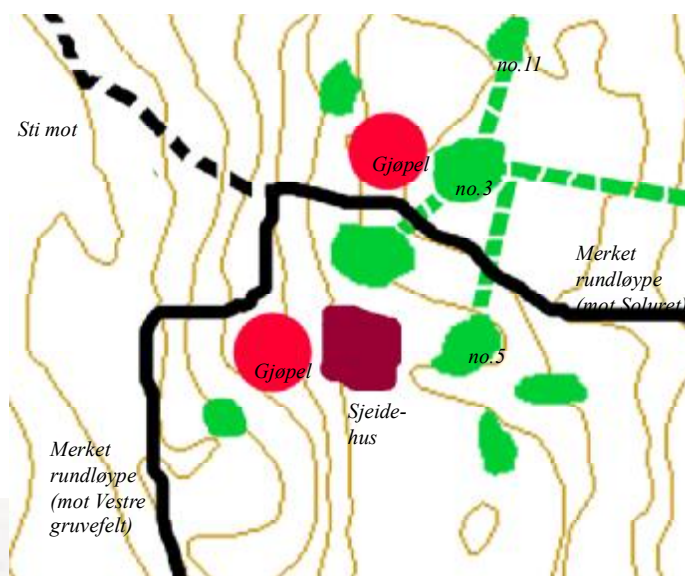
Litt geologi

Egentlig starter historien om Skarragravene for 200 millioner år siden. I denne perioden, som kalles Perm, var det sterk vulkansk aktivitet i de sørøstre delene av Norge. Jordskjelv fikk fjellet til å slå sprekker, og disse ble fylt av overopphetet vann med ulike mineraler, som blyglans, sinkblende, kobberkis og sølv. Spesielt der disse gangene krysset eldre kisbånd i dioritt- og gabbro-bergarter, (et såkalt fahlbånd) samlet det seg rike forekomster.

Når en jaktet på sølv og andre metaller, var det viktig å kjenne til de geologiske kjennetegn. Forekomstene ved Skarra ligger på et kisførende fahlbånd som starter i Skjelbredalen sør for Dørja og fortsetter nordover mot Holtefjell. Det er dominert av mørk gabbro, med innslag av dioritt, kvarts og glimmer. Enkelte steder finnes også finkornete bånd av gneis, og det er i denne bergarten de alle fleste skjerpene ved Skarra ligger. Skjerpene ble særlig tatt opp i skjæringspunktene mellom gneissbånd og kalkspattganger.

De gyldiske skjerpene

I 1778 ble det oppdaget et et gyldisk bånd ved skjerpene no.5, 12 og 13. Malmen herfra inneholdt 9 lodd sølv og 7 lodd gull, og funnet ga grunnlag for ny optimisme. Gullforekomstene viste seg imidlertid å være ganske små, men eksemplere er bevart ved den mineralogiske samlingen på Tøyen i Oslo.



Hauere og sjeidejunger

Ved lodrett sprengning av hovedsjaktene ble det brukt krutt. To «bor-hauere» lagde da et hull i fjellet ved hjelp av slegge og jernbor, og her ble kruttladningen plassert. Selve sprengningen ble utført av en skytebas («skiotter»), som var en eldre fagarbeider.

En slik loddrett drift ble kalt for en synk («gesenk»), og når den var dyp nok, ble den kalt en sjakt (schacht). Selve sølvletingen foregikk i sideganger langs de sølvførende årene (feltorter) og på hyller (strosser) nedover i sjakta.

En alminnelig bergmann som hadde sitt arbeid nede i gruvene ble kalt en «hauer» (hogger). Arbeidet hans besto i å hogge løs stein ved hjelp av rå muskelpkraft, såkalt «kaldkiling». Redskapene som ble brukt var feisel (hammer), bergsjern og jernbor. Arbeidet krevde både erfaring og fysisk styrke, og var derfor forbeholdt voksne menn.

Det aller meste av den steinen som ble heist opp av gruvene var verdiløs gråstein. Stein som inneholdt sølv ble skilt fra gråsteinen ved hjelp av de samme redskapene som var i bruk nede i gruvene. Dette ble kalt sjeiding og foregikk i sjeidehuset. De som arbeidet her ble kalt «sjeidejunge» og var gjerne unggutter i konfirmasjonsalderen.



Borhauere i arbeid.